कर्मणि द्वितीया
क्रिया
पठति
लिखति
पठत:
लिखत:
पठन्ति
लिखन्ति
खादति
गच्छति
खादत:
गच्छत:
खादन्ति
गच्छन्ति
पठसि
लिखसि
खादसि
गच्छसि
पठामि
लिखामि
खादामि
गच्छामि
खादथ:
गच्छथ:
पठथ:
लिखथ:
खादाव:
गच्छाव:
पठाव:
लिखाव:
खादथ
गच्छथ

तृतीयाविभक्तिः
कर्ता मे (कर्मवाच्ये)
कृतम् के योग में
भाववाच्य मे कर्ता में
प्रयोजन के योग में
करण कारक में
प्रकृति के अर्थ में
मार्गपरिमाण के अर्थ में
सदृशः के योग में
समयवाचकशब्द में
समानः के योग में
अङ्गविकार में
समः के योग में
लक्षणवाचक शब्द में
सार्धम् के योग में
मूल्यवाचक शब्द में
साकम् शब्द के योग में
हेतुवाचक शब्द में
सह के योग में
ऊनः शब्द के योग में
लाभः शब्द के योग में
हीनः शब्द के योग में
अर्थः शब्द के योग में
न्यूनः शब्द के योग में
गुणः शब्द के योग में
शून्यः शब्द के योग में
कार्यम् शब्द के योग में
किम् शब्द के योग में
अलं शब्द के योग में
रहितः शब्द के योग में

द्विकर्मकधातुयोगे द्वितीया
दुह्
गोपः धेनुं दुग्धं दोग्धि ।
याच्
याचकः धनिकं धनं याचते ।
पच्
याचकः तण्डुलान् ओदनं पचति ।
दण्ड
भूपतिः तस्करं शतं दण्डयति ।
रुध्
गोपः धेनुं वनम् अवरुणद्धि ।
प्रच्छ
अध्यापकः शिष्यं प्रश्नं पृच्छति ।
चि
रञ्जना लतां पुष्पाणि अवचिनोति
ब्रू
गुरुः शिष्यान् धर्मं ब्रूते ।
संस्कृतं भारतम्
जि
वञ्चकः श्रेष्ठिनं शतं जयति ।
शास्
ऋषिः शिष्यान् धर्मं शास्ति ।
मथ्
गोपिका दुग्धं नवनीतं मथ्नाति ।
मुष्
तस्करः धनिकं धनं मुष्णाति ।
नी
कृषकः धेनुं वनं नयति ।
हृ
वञ्चकः धनिकं धनं हरति ।
कृष्
सः अजां वनं कर्षति ।
वह्
सः फलानि गृहं वहति ।

द्विकर्मकधातु-
योगे द्वितीया
दुह्
याच्
पच्
दण्ड
रुध्
प्रच्छ
चि
ब्रू
जि
शास्
मथ्
मुष्
नी
ह
कृष्
वह्
संस्कृतं भारतम्

संस्कृतं भारतम्

अधोऽधः इति योगे
अभितः इति योगे
समया इति योगे
द्विकर्मकधातु इति योगे
निकषा इति योगे
हा इति योगे

कर्ता में (कर्तृवाच्ये)

रामः ग्रामं गच्छति।
बालकौ पुस्तकं पठतः ।
बालकाः पुस्तकं पठन्ति ।

कर्म में (कर्मवाच्ये)

कुम्भकारेण घटः क्रियते ।
रामेण पुस्तकानि पठ्यन्ते ।
कुम्भकारेण घटाः क्रियन्ते ।

भाववाच्य में

रामेण भूयते ।
रामाभ्यां भूयते ।
बालकैः हस्यते ।

सम्बोधन में

हे राम!
हे सीते!
हे बालकाः!

प्रयोग	उदाहरण
कर्ता में (कर्मवाच्ये)	रामेण ग्रामः गम्यते
प्रकृति के अर्थ में	दुग्धं प्रकृत्या मधुरं भवति
सदृशः के योग में	सः दाने कर्णेन सदृशः अस्ति
समानः के योग में	धर्मेण हीनः पशुभिः समानः
कृतम् के योग में	कृतम् आलस्येन
समः के योग में	मोहनः भ्रात्रा सदृशः अस्ति
सार्धम् के योग में	सः मया सार्धं पठति
साकम् शब्द के योग में	वत्सः धेन्वा साकं वनं गच्छति
सह के योग में	सीता रामेण सह वनमगच्छत्
लाभः शब्द के योग में	बधिरेण गीतेन कः लाभः
अर्थः शब्द के योग में	निरक्षरेण पुत्रेण कः अर्थः
गुणः शब्द के योग में	मूर्खेण पुत्रेण कः गुणः
कार्यम् शब्द के योग में	धनिकानां निर्धनैः कार्यं न भवति
किम् शब्द के योग में	कलहेन किम्
करण कारक में	रामः बाणेन रावणं हन्ति
मार्गपरिमाण के अर्थ में	क्रोशेण पुस्तकं पठति
समयवाचकशब्द में	मासेन व्याकरणम् अधीतम्
अङ्गविकार में	पादेन खञ्जः
प्रयोजन के योग में	धनेन किं प्रयोजनम्
लक्षणवाचक शब्द में	सः जटाभिः तापसः प्रतीयते
मूल्यवाचक शब्द में	सः शतेन धेनुं क्रीतवान्
हेतुवाचक शब्द में	सः अध्ययनेन अत्रागच्छति
ऊनः शब्द के योग में	इदं स्वर्णकुण्डलं माषेण ऊनमस्ति
हीनः शब्द के योग में	धर्मेण हीनः जनः पशुतुल्यः भवति
न्यूनः शब्द के योग में	स्वर्णखण्डमिदं माषेण किञ्चित् न्यूनमस्ति
शून्यः शब्द के योग में	स्वाभिमानेन शून्यः नरः मृतः एव भवति
रहितः शब्द के योग में	लोभेन रहितः सुखं लभते
अलं शब्द के योग में	अलं विवादेन
भाववाच्य में कर्ता में	रामेण हस्यते

द्वितीया विभक्तिः
कर्म
विद्यालयं
गृहं
देवालयान्
औषधालयं
पत्रालयं
आपणे
क्रिया
बालिका
गच्छति
कर्ता

कर्मणि प्रथमा कर्मवाच्य मे
कर्ता में तृतीया
कर्म में प्रथमा
क्रिया कर्मानुसारी आत्मनेपदि
बालकेन
बालकाभ्याम्
बालकैः
मया
आवाभ्याम्
अस्माभिः
त्वया
युवाभ्याम्
युष्माभिः
विद्यालयः
मन्दिरम्
नगरी
गम्यते
बालकेन
बालकाभ्याम्
बालकैः
मया
आवाभ्याम्
अस्माभिः
त्वया
युवाभ्याम्
युष्माभिः
विद्यालयौ
मन्दिरे
नगर्यौ
गम्येते
बालकेन
बालकाभ्याम्
बालकैः
मया
आवाभ्याम्
अस्माभिः
विद्यालयाः
मन्दिराणि
गम्यन्ते

सः
सा
तत्
तौ
ते
ते
ते
ताः
तानि
त्वम्
युवाम्
यूयम्
अहम्
आवाम्
वयम्
विद्यालयं
गच्छति
गच्छतः
गच्छन्ति
गच्छसि
गच्छथः
गच्छथ
गच्छामि
गच्छावः
गच्छामः
कर्तृवाच्य मे कर्तरि प्रथमा

कर्ता
कर्म
कर्मणि द्वितीया
क्रिया
सः
सा
तत्
तौ
ते
ते
ते
ताः
तानि
त्वम्
अहम्
युवाम्
आवाम्
यूयम्
विद्यालयम्
पत्रालयम्
गृहम्
भोजनम्
अन्नम्
फलम्
पत्रम्
पुस्तकम्
ग्रन्थम्
खादति
खादतः
खादन्ति
खादसि
खादामि
खादथः
खादावः
खादथ
खादामः
गच्छति
गच्छतः
गच्छन्ति
गच्छसि
गच्छामि
गच्छथः
गच्छावः
गच्छथ
गच्छामः
पठति लिखति
पठतः लिखतः
पठन्ति लिखन्ति
पठसि लिखसि
पठामि लिखामि
पठथः लिखथः
पठावः लिखावः
पठथ लिखथ
पठामः
सभी को क्रमशः रङ्ग के अनुसार जोड़ें

वाक्यविन्यासः
बालकः
विद्यालयं
गृहं
देवालयं
औषधालयं
पत्रालयं
आपणं
गच्छति

आधारे
अध्यापक: श्यामफलके लिखति
निर्धारणे
रमा सर्वासु छात्रासु सुन्दरतमा
स्निह्
पिता पुत्रे स्निह्यति
अनु-रज्ज
प्रजा: नृपे अनुरज्यन्ते
ग्रह्
दुर्जन: नारीं केशेषु गृहित्वा कर्षति
ह
त्वं निरपराधे जने कथं प्रहसि
बध्
स: धेनुं वृक्षस्य मूले बध्नाति
विश्वस्
दुर्जनेषु क: विश्वसि
क्षिप्
व्याध: मृगे इषून् क्षिपति
मुच्
राम: राक्षसेषु शरान् अमुञ्चत्
कुशल:
राम: गणिते कुशल: अस्ति
निपुण:
श्याम: मृदङ्गवादने निपुण:
दक्ष:
बालक: अध्ययने दक्ष:
पण्डित:
सुरेश: नीतिशास्त्रे पण्डित:

स्वस्ति योगे
नमः योगे
स्पृह् योगे
असूया योगे
ईर्ष्या योगे
द्रुह् धातु योगे
संस्कृतं भारतम्
रुच् धातुयोगे
स्वद् धातुयोगे
दानार्थे
अलं योगे
धृ णिच् योगे
क्रुध् धातुयोगे

संस्कृतं भारतम्
चतुर्थी विभक्तिः
स्वाहा योगे
अग्नये स्वाहा
सम्प्रदानकारके
धनिक: याचकाय धनं यच्छति
स्वस्ति योगे
प्रजाभ्य: स्वस्ति
रुच् धातुयोगे
मह्यं दुग्धं रोचते
नम: योगे
शंकराय नम:
स्वद् धातुयोगे
तुभ्यं तक्रं स्वदते
स्पृह् योगे
माला पुष्पेभ्य: स्पृहयति
दानार्थे
ब्राह्मणाय धनं ददाति
असूया योगे
दुर्जन: सज्जनाय असूयति
अलं योगे
राम: रावणाय अलम्
ईर्ष्या योगे
कान्ता शान्तायै ईर्ष्यति
धृ णिच् योगे
स: मह्यं शतं धारयति
द्रुह् धातु योगे
रावण: रामाय द्रुह्यति
क्रुध् धातुयोगे
पिता पुत्राय क्रुध्यति
कुप् धातुयोगे
अध्यापक: छात्राय कुप्यति

संस्कृतं भारतम्
पञ्चमी
विभक्तिः
प्रभृतियोगे
अपादाने
जुगुप्सा अर्थे
विरामार्थे
प्रमादार्थे
भयार्थे
त्राणार्थे
लज्जार्थे
जननार्थे
प्र-भू धात्वर्थे
येन पठ्यते
अन्यार्थे
इतरार्थे
ऋते अर्थे
पृथक् योगे
विना योगे
उद्गमे
उद्योगे
तुलना अर्थे
बहिर्योगे
अनन्तरयोगे

भक्तः पापात् जुगुप्सते	लज्जार्थे	वधुः श्वसुरात् लज्जते
सोमवासरात् अनन्तरमागमिष्यामि	जननार्थे	ब्रह्मणः प्रजाः जायन्ते
नगरात् बहिः रमणीयमुद्यानमस्ति	प्र-भू धात्वर्थे	गंगा हिमालयात् प्रभवति
रामः श्यामात् पटुतरः अस्ति	येन पठ्यते	छात्रः अध्यापकात् अधीते
उद्योगात् नरः सर्वं प्राप्तुमर्हति	अन्यार्थे	ईश्वरात् अन्यः कः रक्षकः
उद्यमात् विना धनं न लभते	भयार्थे	बालकः कुक्कुरात् बिभेति
ज्ञानात् विना न मुक्तिः	प्रमादार्थे	स्वाध्यायात् मा प्रमदितव्यम्

संस्कृतं भारतम्
षष्ठीविभक्तिः
सम्बन्धे
एष: राज्ञ: कुमार: अस्ति
स्मृ योगे
पत्नी पत्यु: स्मरति
ईश योगे
ब्रह्मा संसारस्य ईश:
तुल्यार्थे
राम: पितु: तुल्य: आसीत्
सादृश्ये
मोहन: जनकस्य सदृश: अस्ति
अधि-ई
बालक: मातु: अध्येति
दयार्थे
राम: भरतस्य दयते
प्र-भू योगे
अहम् आत्मनि प्रभवामि

निर्धारणे
स्निह्
अनु-रज्ज
ग्रह्
ह
बध्
विश्वस्
क्षिप्
मुच्
कुशलः
निपुणः
दक्षः
पण्डितः
आधारे
संस्कृतं भारतम्
सप्तमी
विभक्तिः